

Autoreferat wniosku habilitacyjnego

Warszawa, 29.04.2019

1. Imię i nazwisko: Marcin Zaborowski

2. Stopnie naukowe, w tym czas nadawania, a także tytuł rozprawy doktorskiej

Ukończyłem Uniwersytet Adama Mickiewicza, gdzie uzyskałem tytuł magistra filologii polskiej w 1993 roku. Moja praca magisterska dotyczyła zagadnień historiografii w polskim dramacie XX wieku. Natychmiast po ukończeniu pracy dyplomowej zostałem przyjęty do Krajowej Szkoły Administracji Publicznej (KSAP), gdzie przeszedłem wielowątkowy program szkolenia, ze szczególnym uwzględnieniem ekonomii, prawa i stosunków międzynarodowych. KSAP ukończyłem w 1995 roku.

Jesienią 1995 r. otrzymałem stypendium Chevening z brytyjskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Foreign and Commonwealth Office), w celu ukończenia studiów magisterskich w zakresie studiów międzynarodowych na Uniwersytecie w Birmingham w Wielkiej Brytanii. Program podyplomowy ukończyłem latem 1996 r. a moja praca magisterska dotyczyła rozszerzenia Unii Europejskiej na wschód.

Jesienią 1996 roku otrzymałem stypendium doktoranckie Instytutu Studiów Niemieckich (Institute for German Studies) na Uniwersytecie w Birmingham. Moja praca doktorska nosi tytuł „Europeizacja stosunków polsko-niemieckich”, a stopień doktora filozofii został mi przyznany przez Uniwersytet w Birmingham w grudniu 2001 roku.

3. Informacje o zatrudnieniu w instytucjach akademickich

Między jesienią 1999 r. a jesienią 2000 r. Byłem zatrudniony jako wykładowca ds. Systemów Politycznych Europy Środkowej i Wschodniej w Centrum Studiów Rosyjskich i Wschodnioeuropejskich na Uniwersytecie (Centre for Russian and East European Studies, CREES) w Birmingham w Wielkiej Brytanii.

Od jesieni 2000 r. do jesieni 2001 r. pracowałem jako pracownik naukowy i

wykładowca w Instytucie Studiów Niemieckich i Centrum Studiów Rosyjskich i Wschodnioeuropejskich na Uniwersytecie w Birmingham w Wielkiej Brytanii

Jesienią 2001 roku zostałem zatrudniony jako wykładowca, a następnie jako starszy wykładowca na Uniwersytecie Aston w Birmingham. Pozostałem na tym stanowisku do momentu mojego przejścia do Instytutu Studiów nad Bezpieczeństwem Unii Europejskiej (European Union Institute for Security Studies, EUISS) w Paryżu w marcu 2005 r., gdzie zajmowałem się amerykańską polityką zagraniczną i stosunkami transatlantyckimi do Lipca 2010. W lipcu 2010 r. zostałem mianowany dyrektorem Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM), gdzie odbyłem pełną pięcioletnią kadencję do lipca 2015 r. W okresie zatrudnienia w PISM nadal publikowałem prace poświęcone tematyce międzynarodowej i prowadziłem zajęcia w ramach szkoleń prowadzonych przez Akademię Dyplomatyczną PISM.

Po latach pracy w unijnych i krajowych instytutach badawczych wróciłem do kariery naukowej jesienią 2018 r., obejmując stanowisko wykładowcy ds. integracji europejskiej i stosunków międzynarodowych na Uczelni Łazarskiego w Warszawie. Pozostaję wykładowcą na tej uczelni do chwili obecnej. Prowadzę również zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim.

4. Osiągnięcia do zbadania zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytułach oraz tytułach w sztuce.

Tytuł: Atlantycki Wymiar Polskiej Polityki Zagranicznej

a) Tytuły osiągnięć naukowych przedstawionych do oceny

(z Jiri Sedivy) 'Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations' w: Kerry Longhurst and Marcin Zaborowski (red.) *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*, London and New York: Routledge 2005, s. 1- 29

(z Kerry Longhurst) *The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*, London: Blackwell Publishing/Chatham House 2007, s.113

'New Europe' between the United States and 'Old Europe' in Geir Lundestad (red.), *The United States and Europe Since 2000*, Oxford: Oxford University Press 2008, s. 118-137.

'Poland: NATO's Front Line State' in John Andreas Olsen (red.) *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, 2018, s. 88-98

b) Cel wyżej wymienionych publikacji, przegląd wyników badań i ich możliwych zastosowań

Atlantycki wymiar polskiej polityki zagranicznej jest zjawiskiem stosunkowo nowym, mimo, że ma on podłoże historyczne. Niewiele jest publikacji międzynarodowych poświęconych temu zagadnieniu, chociaż rośnie zainteresowanie tym obszarem zarówno ze strony badaczy krajowych, jak i zagranicznych. Odpowiadając na to zainteresowanie, podjąłem się badania tego zagadnienia, stając się autorem i współautorem różnych publikacji i raportów poświęconych temu tematowi od 2003 r. (artykuł 'America's Protege in the East, The Emergence of Poland as a Regional Leader' opublikowany w *International Affairs*, cytowany 81 razy według Google Scholar) do dziś. Cztery publikacje przedłożone tutaj do recenzji łączy wspólne podejście koncepcyjne. Źródłem polskiego atlantycyzmu jest zakorzenione tego zjawiska w kulturze bezpieczeństwa, która jest historycznie uwarunkowana. Kontynuowałem tę argumentację w moich kolejnych pracach, z których ostatnia 'Poland: NATO's Front Line State' jest rozdziałem w tomie Johna Andreasa Olsena (red.) *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, opublikowanym w 2018 r.

Do pewnego stopnia podobna logika dotyczy innych krajów Europy Środkowej – zostało to omówione w tomie *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*, który współredagowanym z Kerry Longhurst (opublikowanym w 2005 r.) i który zawiera rozdział, którego byłem autorem wspólnie z Jirim Sedivym 'Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations'. Później (w 2008 r.) opublikowałem rozwinięcie tego argumentu w rozdziale 'New Europe' between the United States and 'Old Europe' w książce pod redakcją Geira Lundestada, *The United States and Europe Since 2000*.

Metodologia i podejście koncepcyjne

Konceptualizacja pojęcia 'kultury bezpieczeństwa' i jej zastosowanie przy analizowaniu kryzysu w relacjach transatlantyckich spowodowanego wojną w Iraku jest omówiona w rozdziale, którego jestem współautorem z Jirim Sedivym, opublikowanym w 2005 r. Rozdział odnosi się do definicji *kultury bezpieczeństwa* Keitha Krause jako „trwałe i powszechnie podzielane przekonania, tradycje, postawy i symbole, które informują, w jaki sposób interesy i wartości państwa / społeczeństwa w odniesieniu do bezpieczeństwa i pokoju są postrzegane, artykułowane i promowane”. Definicja ta jest następnie stosowana do analizy podziałów, które pojawiły się w stosunkach transatlantyckich po wojnie w Iraku, podczas których Polska i - w mniejszym stopniu - reszta Europy Środkowej opowiedziały się po stronie Stanów Zjednoczonych. Rozdział dowodzi, że korzenie stanowisk Europy Środkowej w tej kwestii są przeważnie historyczne i kulturowe, a także geopolityczne. Koncepcja ta jest rozwijana w moich kolejnych publikacjach dotyczących polskiej polityki zagranicznej.

Polska polityka zagraniczna jest analizowana w monografii *The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*, której jestem współautorem z Kerry Longhurst. Punktem wyjścia tego podejścia jest zastosowanie zasady, że historia Polski, a w szczególności jej podstawowe kwestie dotyczące tożsamości, suwerenności i geopolityki pozostają żywe, utrzymując niemal namacalne wpływy na współczesną politykę i perspektywy. W związku z tym duży nacisk kładzie się na identyfikację źródeł historycznych i czynników, które leżą u podstaw kształtowania perspektywy polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa od końca komunizmu, oraz na pokazanie, w jaki sposób przekonania te trafiają do polityki w wielu kluczowych tematach i kwestiach bezpieczeństwa europejskiego.

Aby osiągnąć ten cel, książka odnosi się do koncepcji „kultury bezpieczeństwa”, która podkreśla decydującą rolę, jaką odgrywa historia i pamięć zbiorowa w formułowaniu polityki bezpieczeństwa narodowego. *Kultura bezpieczeństwa* jest tu postrzegana jako nagromadzenie „wagi swojej przeszłości”; stanowi odrębny zbiór przekonań, postaw i praktyk dotyczących użycia siły i innych aspektów polityki bezpieczeństwa, które pojawiają się z czasem. 'Kultura bezpieczeństwa' jest trwałą, funkcjonującą poza epoką jej poczęcia; jednocześnie nie jest niezmienna, ale zależy

od okresów kształtujących i może zmieniać się w krytycznych momentach. Kultura bezpieczeństwa kształtuje politykę, zapewniając decydentom ramy odniesienia, które kształtują ich postrzeganie sytuacji i przedstawiają im repertuar celów i narzędzi polityki.

W przypadku Polski publikacja dowodzi, że to obawy geopolityczne, przywiązanie do integralności terytorialnej i suwerenności narodowej, a także skutki drugiej wojny światowej stały się czynnikami definiującymi lub „podstawowymi zasadami” polskiej kultury bezpieczeństwa. Książka opisuje współczesną kulturę bezpieczeństwa Polski, zarówno utrwaloną na geopolityce, jak i historycznej słabości strategicznej kraju i silnie zdefiniowaną przez przeszłość. Ta kombinacja doprowadziła do koncentracji nad przewyżczeniem statusu Polski jako outsidera i skupienia się na stabilizacji jej wschodniego środowiska bezpieczeństwa.

Co więcej, doprowadziło to do rozpowszechnienia „atlantyckiego” pojmowania świata i silnego przywiązania do Stanów Zjednoczonych, co stało się podstawą polityki zagranicznej wszystkich rządów polskich po 1989 roku. Książka podkreśla także znaczenie konkurujących ideologii narodowych, a w szczególności idei Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego, które, pozostają istotne dla analizy współczesnej polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Przeciwstawne idee i recepty dla narodu polskiego sformułowane przez te dwie osobowości dostarczyły ram, w których szeroko rozumiana polska polityka zagraniczna była prowadzona w okresie do II wojny światowej. Obaj ci mężowie stanu opowiadali się za bardzo odmiennymi, jeśli nie sprzecznymi poglądami na temat natury państwa polskiego, polskich spraw międzynarodowych, a zwłaszcza stosunków Polski z jej bezpośrednimi sąsiadami. Podczas gdy Piłsudski optował za przekształceniem Polski w wieloetniczne, heterogeniczne państwo, wizja Dmowskiego skupiała się na koncepcji Polski „dla Polaków”, a mianowicie państwa opartego na jedno-etniczności. Te dwie wizje, omówione szczegółowo w książce, oferowały bardzo odmienne zalecenia dotyczące stosunków międzynarodowych Polski, a dokładniej jej roli regionalnej.

Co najważniejsze, książka dowodzi, że „debata Piłsudskiego / Dmowskiego” nadal ma wpływ na polską politykę zagraniczną, a nie tylko często historycznie obciążoną retorykę elit politycznych. W myśleniu i programach polityki zagranicznej i

bezpieczeństwa polskie elity i partie dążyły do utożsamiania się, świadomie lub nie, z wizją Piłsudskiego lub Dmowskiego, co miało istotne konsekwencje dla polityki zagranicznej.

W innej publikacji przedłożonej do recenzji znajduje się rozdział „Nowa Europa” między Stanami Zjednoczonymi a „Starą Europą” opublikowany w książce pod redakcją Geira Lundestada *The United States and Europe Since 2000*. W publikacji tej powróciłem do pojęcia *kultury bezpieczeństwa*, która ponownie jest zastosowana do Europy Środkowej. Podobnie jak w poprzednich publikacjach, ta praca również interpretuje atlantycyzm Europy Środkowej poprzez pryzmat historycznych percepcji. Jednak w rozdziale tym argumentuję również, że wraz z upływem czasu w regionie pojawiają się coraz większe rozbieżności między bardziej atlantycką ‘Północą plus’ (Polska, kraje bałtyckie i Rumunia) a Czechami, Słowacją i Węgrami, które nie mają tego samego poziomu historycznej traumy w stosunku do Rosji i mają inne uwarunkowania geopolityczne.

Po wojnie rosyjsko-gruzińskiej w 2008 r. i aneksji Krymu w 2014 r. atlantycyzm Polski uległ dalszemu wzmocnieniu. W moim artykule „Poland: NATO’s Front-line State”, opublikowanym w 2018 roku w tomie pod redakcją Johna Andreasa Olsena *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, argumentowałem, że kultura bezpieczeństwa Polski pozostaje zasadniczo stała od końca lat dziewięćdziesiątych XX w. i że atlantycyzm stał się jedną z jej cech definiujących.

Przegląd publikacji i wyników badań

Zastosowanie koncepcji *kultury bezpieczeństwa* do analizy transatlantyckiego kryzysu, do którego doszło w następstwie wojny w Iraku, omówione w artykule ‘Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations’, autorstwa mojego i Jiriego Sedivego, wykazało znaczne rozbieżności między postrzeganiem spraw bezpieczeństwa między zachodnio-europejskimi i amerykańskimi sojusznikami. Robert Kagan odniósł się do tych rozbieżności w swoim słynnym esej *Power and Paradise: America and Europe in New World Order* (2003), w którym twierdził, że transatlantycki spór miał swoją genezę w rozbieżnościach natury materialnej. W skrócie, Kagan twierdził, że niechęć Europejczyków do użycia siły i jednocześnie przywiązanie do prawa międzynarodowego wynikają ze słabości militarnej europejskich sojuszników.

Argumentacja przedstawiona w rozdziale autorstwa mojego i Sedivego jest krytyczna wobec podejścia Kagana i zakłada, że podczas gdy rozbieżności między USA a Europejczykami były w kwestii Iraku fundamentalne, były one motywowane głównie czynnikami historycznymi i kulturowymi. Mówiąc dokładniej, rozdział ów dowodzi, że Europejczycy mają w dużej mierze negatywne i traumatyczne konotacje z użyciem siły i pozytywne w odniesieniu do prawa międzynarodowego. Amerykańskie doświadczenia z użyciem siły i stosowaniem prawa międzynarodowego są natomiast odmienne z oczywistych powodów historycznych.

W kontekście transatlantyckiego sporu dotyczącego tych wartości, Europa Środkowa wyróżniała się na tle reszty UE, nie do końca odpowiadając typowym europejskim poglądom na te pojęcia. Na przykład dla Czechów, Słowaków i Polaków niechęć Europy Zachodniej do użycia siły jest często utożsamiana z polityką appeasementu, której narody te padły ofiarą na początku II wojny światowej. Typowa dla Europy Środkowej percepcja prawa międzynarodowego jest również nieco bardziej sceptyczna, ponieważ jest związana z Organizacją Narodów Zjednoczonych, której istnienie nie przeszkodziło podziałowi Europy i zachowaniu władzy przez komunistyczne rządy. Stąd skłonność regionu do współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, szczególnie, w kwestiach bezpieczeństwa. Rozdział kończy się jednak wskazaniem na pojawiające się rozbieżności również w samej Europie Środkowej, przy czym niektóre państwa, na przykład, Czechy i Węgry zaczynają dystansować się od amerykańskiego poglądu na świat. Z czasem tendencja ta będzie rosła, jak pokazano w kolejnych publikacjach. Polska pozostała jednak zagorzałym zwolennikiem bliskich relacji z USA, co ją wyróżnia również także w kontekście regionalnym.

Książka „The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities”, którą napisałem wspólnie z Kerry Longhurst, skupia się na polskich stanowiskach w wielu kwestiach dotyczących bezpieczeństwa europejskiego i euroatlantyckiego. Książka identyfikuje korzenie i implikacje polskiego podejścia do kwestii bezpieczeństwa euroatlantyckiego i integracji europejskiej w ogóle. Bada drogę, która doprowadziła do członkostwa Polski w NATO i UE oraz przedstawia polską perspektywę na UE jako aktora polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Książka analizuje także podejście Polski do wschodnich sąsiadów, w tym a perspektywę dalszego rozszerzenia UE.

Po wstępnej dyskusji koncepcyjnej (nakreślonej w poprzedniej części) książka podejmuje temat nurtu atlantyckiego w polskiej polityce zagranicznej. Zbliżenie Warszawy z USA i aktywne poparcie Waszyngtonu dla rozszerzenia NATO okazały się kluczowe dla rozwiązania problemu historycznej „pułapki geopolitycznej” Polski. Pogłębienie integracji europejskiej po zimnej wojnie, zaangażowanie Niemiec w ten proces i determinacja Bonn/Berlina w zapewnieniu członkostwa Polski w UE były również istotnymi czynnikami, które pomogły Warszawie zbliżyć się do rozwiązania jej historyczno-geopolitycznego dylematu. W konsekwencji w latach dziewięćdziesiątych kreatorzy polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa byli w stanie zdefiniować priorytety, które, nawet gdy dotyczyły członkostwa w UE, były kierowane orientacją atlantycką i wiarą w wyższość amerykańskich nad europejskim gwarancjami bezpieczeństwa.

Następnie, książka omawia rozwój polityki bezpieczeństwa UE i odpowiedź Polski na ten rozwój. Jako outsider w UE o silnych preferencjach atlantyckich Polska realizowała politykę, która początkowo dążyła do negowania inicjatywy UE i wzmocnienia roli NATO i wkładu USA w bezpieczeństwo europejskie. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. polscy żołnierze uczestniczyli w misji NATO w Kosowie, rozpoczynając proces zaangażowania w operacjach poza granicami kraju, który trwał w XXI wieku, w trakcie którego Warszawa wniosła poważny wkład w operacje w Afganistanie i Iraku. W tym okresie dochodzi również do wzmocnienia i dodefiniowania Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO) a w Warszawie maleje sceptyczne nastawienie wobec ambicji strategicznych UE. Do czasu przystąpienia Polski do UE w 2004 r. polska polityka nie postrzegała już UE i NATO jako instytucji bezpieczeństwa w odmiennych rywalizujących ze sobą kategoriach; raczej zaczęła doceniać korzyści płynące z przynależności do obu instytucji, w tym zalety potencjału polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE.

W książce omówiono także „specjalizację” regionalnej polityki zagranicznej Polski, a mianowicie politykę wschodnią. W tym obszarze kluczową kwestią było to, że choć położenie geopolityczne Polski okazało się w przeszłości źródłem głębokiej niepewności, zmiany, które nastąpiły pod koniec zimnej wojny, sprawiły, że jej lokalizacja może być potencjalnie atutem, a nie tylko obciążeniem. Z bezpiecznymi granicami i brakiem bezpośrednich zagrożeń dla swojego terytorium, Polska jest w stanie wykorzystać swoje położenie geograficzne między Niemcami a wschodnim

sąsiedztwem UE, odgrywając konstruktywną rolę w promowaniu zbliżenia obszaru post-radzieckiego z Europą. Chociaż nie zawsze jest to łatwe zadanie, zwłaszcza ze względu na „czynnik rosyjski”, który często dominuje w podejściu UE do Europy Wschodniej, perspektywa Warszawy ma kluczowe znaczenie dla nakierowania uwagi zarówno Waszyngtonu jak i Brukseli na obszar post-radziecki. Członkostwo w UE umożliwiło Warszawie wzmocnienie priorytetów unijnych wobec Europy Wschodniej, co było szczególnie istotne w przypadku pomarańczowej rewolucji na Ukrainie w 2004 roku. Książka dowodzi, że wschodnia specjalność Polski pozostanie kluczową cechą polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W tym kontekście priorytetem dla Warszawy będzie praca na rzecz skoordynowanej polityki UE wobec Rosji, a także kwestia przyszłego członkostwa Ukrainy w UE.

Książka kończy się omówieniem szeregu wątków i pomysłów nakreślonych w poprzednich sekcjach w kontekście poszerzonej i zmieniającej się UE. Jedną z głównych obserwacji tego rozdziału jest konstatacja, że wkrótce po rozszerzeniu w 2004 r. UE zaczęła się zmieniać wraz z pojawieniem się nowych konstelacji interesów, zmian i niepewności, które zostały wzmocnione przez odrzucenie traktatu konstytucyjnego przez Francję i Holandię w referendach w 2005 r. Konsekwencją tych zmian był brak wyraźnego przywództwa, co miało znaczenie dla Polski. Tymczasem priorytety polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa doprowadziły Warszawę do nawiązywania różnych partnerstw i sojuszy zarówno w kontekście UE jak i poza nim. Jednak podczas gdy polityka zagraniczna Polski dostosowuje się do zmieniającego się charakteru jej otoczenia i zmian w jej stosunkach z UE, stałym aspektem jej polityki zagranicznej pozostaje niezachwiana koncentracja na stosunkach ze Stanami Zjednoczonymi.

Przechodząc do następnych publikacji chciałbym omówić artykuł „New Europe” between the United States and „Old Europe”, który opublikowałem w książce pod redakcją Geira Lundestada *Just Another Major Crisis: United States and Europe Since 2000 r.* Artykuł ten powraca do tematu atlantyckiej orientacji państw Europy Środkowej, omawianej tutaj jako grupa. Publikacja ta ukazała się w 2008 r. Tak więc w stosunku do publikacji omawianej na początku tej sekcji (opublikowanej w 2005 roku) upływ czasu pozwolił na większy dystans analityczny wobec omawianej problematyki. Rozdział ten omawia historyczne podstawy postaw proamerykańskich w Europie Środkowej i stosuje koncepcję *kultury bezpieczeństwa*. Rozdział omawia również rosnące zainteresowanie państw Europy Środkowej

Europejską Polityką Zagraniczną oraz Europejską Polityką Bezpieczeństwa i Obrony. Rozdział identyfikuje dalszy wzrost rozbieżności między państwami Europy Środkowej, stwierdzając, że nie można ich już nazywać blokiem w kontekście transatlantyckich sporów dotyczących bezpieczeństwa.

Artykuł „Poland: NATO's Frontline State”, opublikowałem w 2018 roku w tomie *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, pod redakcją Johna Andreasa Olsena. Artykuł ten podkreśla powrót Polski do statusu państwa frontowego. W rozdziale omówiono implikacje zmian w środowisku bezpieczeństwa Polski, które nastąpiły w wyniku aneksji Krymu przez Rosję i działań na wschodzie Ukrainy. Zmiana ta stanowi bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski i zmusiła Warszawę do podjęcia działań na rzecz repozycjonowania obecności NATO i wzmocnienia obecności wojskowej na wschodniej flance Sojuszu. Tymczasem od jesieni 2015 r. Warszawa znacznie obniżyła swoje zainteresowanie wymiarem bezpieczeństwa UE. W rozdziale omówiono również możliwość powołania formatu współpracy regionalnego bezpieczeństwa w Europie Północnej (państwa skandynawskie, państwa bałtyckie i Polska), który byłaby ściśle powiązany z USA.

Możliwości dalszego wykorzystania wyników badań

Omawiane tutaj publikacje, oprócz pełnienia roli czysto naukowej, mogą i są wykorzystywane jako pomoce naukowe w ramach zajęć i wykładów dotyczących zarówno polityki międzynarodowej państw Europy Środkowej, jak i polskiej polityki zagranicznej. Publikacje te były już wykorzystane do nauczania zarówno w Polsce, jak i w Wielkiej Brytanii. Omówione publikacje mogą być również wykorzystane do wyjaśnienia kontekstu polskiej polityki zagranicznej dyplomatom oraz dziennikarzom zajmującymi się Polską i Europą Środkową. Na przykład książka *New Atlanticist: Polish Foreign and Security Policy Priorities* była wielokrotnie cytowana przez felietonistkę New York Times Judy Dempsey. Książka została również pozytywnie zrecenzowana przez byłego ministra spraw zagranicznych Polski Adama Daniela Rotfelda.

Jiri Sedivy, z którym byłem współautorem rozdziału: „Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda’, został w następnych latach mianowany ministrem obrony Czech, a następnie objął stanowisko Zastępcy Sekretarza Generalnego NATO (Assistant Secretary General). W tym czasie kontynuowaliśmy

współpracę a Jiri promował naszą publikację na różnych wydarzeń publicznych NATO, w tym w NATO Defense College. Rozdział „New Europe ” between the United States and „Old Europe” opublikowany w książce pod redakcją Geira Lundestada *Just Another Major Crisis: United States and Europe Since 2000* został zaprezentowany na dużej konferencji zorganizowanej przez Nobel Institute (redaktor był dyrektorem Instytutu Nobla) w Oslo i w Waszyngtonie.

Artykuł „Poland: NATO’s Frontline State” opublikowany w tomie pod redakcją Johna Andreasa Olsena został zaprezentowany podczas wydarzenia zorganizowanego przez ambasadę norweską dla afiliowanych w Warszawie dyplomatów 16 stycznia 2019 r. Po prezentacji odbyła się obszerna dyskusja z uczestnikami, którym rozdano również kopie tej publikacji. Książka ta została zaprezentowana w kilkunastu stolicach i kilku kwaterach NATO.

5. Przegląd innych osiągnięć akademickich

Opisane do tej pory publikacje stanowią jeden z obszarów moich zainteresowań badawczych. W mojej karierze akademickiej i eksperckiej zajmowałem się też innymi obszarami związanymi ze stosunkami międzynarodowymi, które zostały pokrótce omówione poniżej. Wynikiem tych zainteresowań były publikacje naukowe , raporty i oraz artykuły prasowe.

Mój ogólny dorobek publikacji naukowych obejmuje:

- 2 monografie, których jestem jedynym autorem (obie w języku angielskim)
- 1 współautorska monografia (w języku angielskim)
- 5 redagowanych przeze mnie tomów prac zbiorowych (5 w języku angielskim)
- 8 rozdziałów książkowych (wszystkie w języku angielskim)
- 18 artykułów w czasopismach akademickich (większość w języku angielskim, 1 w języku francuskim, 1 w języku włoskim, 1 w języku niemieckim, 1 w języku hiszpańskim i inne w języku polskim)
- 5 raportów (wszystkie w języku angielskim)

Prace moje były głównie publikowane w Wielkiej Brytanii, w różnych wydawnictwach, w tym w Manchester University Press, Routledge, Palgrave i

Oxford University Press. Publikowałem również obszernie w Paryżu w Instytucie Studiów nad Bezpieczeństwem UE (EUISS) podczas mojej kadencji jako pracownik naukowy Instytutu. W Polsce publikowałem artykuły w kwartalnikach *Sprawy Międzynarodowe* oraz *Polish Quarterly of International Affairs* (którego byłem redaktorem naczelnym) oraz w *Przeglądzie Natolińskim*. Moje raporty były publikowane przez European Council on Foreign Relations (ECFR), Center for Strategic and International Studies (CSIS), Center for European Policy Analysis (CEPA) i inne ośrodki analityczne. Oprócz badań omówionych w części 4 moje inne zainteresowania, które zaowocowały publikacjami, można podzielić na dwa inne wyróżniające się obszary:

- Koncepcja europeizacji i stosunki polsko-niemieckie
- Amerykańska polityka zagraniczna i stosunki transatlantyckie

A: Europeizacja i stosunki polsko-niemieckie

Pojęcie „europeizacja” pojawia się debatach politycznych i akademickich od późnych lat osiemdziesiątych XX w. Zainteresowanie tym pojęciem wynika z dwóch głównych procesów. Po pierwsze, z rosnącego wpływu integracji europejskiej na politykę wewnętrzną w krajach członkowskich UE, a po drugie, ze zmian wynikających z zakończenia zimnej wojny, która odmieniła polityczne znaczenie Europy. Jednak pomimo częstego stosowania tego pojęcia nie ma jednomyślności wśród politologów co do dokładnego znaczenia i zakresu *europeizacji*. Istnieją co najmniej trzy charakterystyczne debaty o „europeizacji”, z których każda ma swoje własne cechy:

- 1) W politologii i ekonomii termin ten jest używany, aby odnieść się do wpływu integracji europejskiej na politykę i gospodarkę państw członkowskich i państw aspirujących do stania się członkami UE.
- 2) Pojęcie *europeizacji* jest również stosowane do opisu transformacji politycznej i gospodarczej Europy Środkowej. W tym kontekście pojęcie można określać mianem *europeizacji normatywnej*.
- 3) Zastosowanie antropologiczne, które identyfikuje powstanie kultury europejskiej.

Do niedawna koncepcja ta była rzadko stosowana w stosunkach międzynarodowych, choć niezaprzeczalnie integracja europejska miała ogromny wpływ na rozwój stosunków francusko-niemieckich, co z kolei przełożyło się na zachowanie pokoju i bezpieczeństwa w Europie zachodniej. Tradycyjne teorie stosunków międzynarodowych, a w szczególności realizm i neorealizm, nie dostarczają przekonujących instrumentów pozwalających na analizę rozwoju stosunków międzynarodowych w Europie. Ponadto, neorealiści, jak np. John Mearscheimer, przedstawili zasadniczo błędny obraz rozwoju sytuacji w Europie po zakończeniu zimnej wojny, przepowiadając powrót do niestabilności i chaosu w Europie.

Liberalny instytucjonalizm, który uznaje wpływ instytucji międzynarodowych na politykę zagraniczną, zapewnia bardziej przekonujące ramy dla interpretowania stosunków międzynarodowych w Europie. Zastosowanie koncepcji *europeizacji*, którą analizowałem w moich wcześniejszych publikacjach, łączy podejście do polityki zagranicznej oparte na liberalnym instytucjonalizmie z naciskiem na teorię konwergencji. W sferze empirycznej prześledziłem znaczenie tych elementów w stosunkach francusko-niemieckich i późniejsze zastosowania podobnego modelu do stosunków między Niemcami a Polską.

To zastosowanie koncepcji *europeizacji* podkreśla wpływ integracji europejskiej w fazie definiowania interesów. W przypadku polsko-niemieckim, interesy Warszawy i Berlina uzupełniły się wzajemnie w podejściu do kwestii rozszerzenia UE, która stała się podstawą ich zbliżenia i położyła podwaliny pod rozwój gęstej sieci dwustronnych stosunków. Model ten był wcześniej stosowany w stosunkach francusko-niemieckich i okazał się trwały tworząc więzi między Paryżem a Bonn/Berlinem, które przetrwały szereg wyzwań strukturalnych, w tym zjednoczenie Niemiec. Pomimo licznych zawirowań politycznych i wyzwań wewnętrznych relacje między Polską a Niemcami pozostają również silne, co jest możliwe, w dużej mierze, z powodu istnienia ram europejskich.

Swoją pierwszą monografię poświęciłem właśnie rozwojowi koncepcji *europeizacji* i jej zastosowaniu w dyscyplinie stosunków międzynarodowych, przy czym moim empirycznym studium przypadku tej monografii były relacje między Polską a Niemcami:

- Zaborowski M., *Germany, Poland and Europe: Conflict, Co-operation and Europeanization* (Manchester University Press, listopad 2004), str.198. Publikacja ta była cytowana 59 razy według Google scholar

Moje inne publikacje w tym temacie i obejmowały następujące pozycje:

- Zaborowski M. 'Ambivalent Relationship: Poland and Germany' w: Sven Garais and Matthew Rhodes, *Germany's New Partners* (Berlin Toronto: Verlag Barbara Budrich: forthcoming 2019)
- Zaborowski M, 'More than simply expanding the markets: Germany and EU enlargement' in Helen Sjursen (eds.), *Questioning EU Enlargement* (London and New York: Routledge 2006), s. 104-121
- Zaborowski M, 'Power, Security and the Past in Polish and German Enlargement Policies', *German Politics*, August 2002
- Handl V., Longhurt K., and Zaborowski M, Germany's Security Policy Towards East Central Europe, *Perspectives*, No. 14 (Summer 2000), s. 54-70

B: Amerykańska polityka zagraniczna i stosunki transatlantyckie

Po tym jak zająłem się kwestią stosunków transatlantyckich w Europie Środkowej skupiłem się w dalszej pracy nad amerykańską polityką zagraniczną w okresie prezydentury George'a W. Busha i Baracka Obamy, co stało się moją specjalizacją podczas pracy w Instytucie Studiów nad Bezpieczeństwem (EUISS) w Paryżu. W szczególności analizowałem pochodzenie, naturę i konsekwencje rewolucji Busha w amerykańskiej polityce zagranicznej, której następnie poświęciłem swoją następną monografię

- Zaborowski M., *Bush's Legacy and America's Next Foreign Policy* (EUISS Chaillot Paper, wrzesień 2008); str.125. / cytowana 25 razy według Google scholar

Monografia dowodzi, że globalna strategia Ameryki zmieniła się w ciągu ośmiu lat prezydentury George'a W. Busha. Ataki terrorystyczne z 11 września 2001 głęboko

zmieniły amerykański pogląd na świat w sposób porównywalny do efektu Pearl Harbor. Pod rządami Busha zmieniły się amerykańskie poglądy na temat tego, kto jest wrogiem USA i jak należy z nim walczyć. Strategia bezpieczeństwa przyjęta po atakach Al-Kaidy na amerykańskie terytorium wprowadziła doktrynę uderzenia wyprzedzającego, ideę promowania demokracji i preferencję dla tworzenia ad hoc „koalicji chętnych”, jako główne elementy amerykańskiej reakcji na nowe wyzwania.

Publikacja ta zawierała również analizę ideologii polityki zagranicznej Busha. Argumentuję, że podejście Busha do polityki zagranicznej, choć rewolucyjne w kontekście powojennym, jest zgodne z ideologią amerykańskiego nacjonalizmu i hegemonizmu. Podczas gdy dwaj poprzednicy Busha, Bill Clinton i jego ojciec (George H. Bush), zajmowali się głównie kwestiami związanymi z zimną wojną, George W. Bush stanął przed zupełnie nowym wyzwaniem podczas sprawowania urzędu. Bush był także pierwszym prezydentem, który czuł się dobrze z amerykańską hegemonią i był pozbawiony instynktownego przywiązania do sojuszy i organizacji multilateralnych. Zerwanie z tradycją amerykańskiej polityki zagranicznej po 1945 r. stanowi istotę rewolucji Busha. Inne publikacje na ten temat obejmowały:

- Zaborowski M, Dziedzictwo Rewolucji Busha, Przegląd Natoliński, Numer 1/2009, s. 18-46
- Zaborowski M, „ l'héritage de la révolution Bush” Politique Etrangere, 3/2008, str. 519-532

Moje inne publikacje na ten temat dotyczyły kwestii stosunków UE-USA. W tym temacie zredagowałem sam jeden tom i współredagowałem inny.

- Zaborowski M i Vasconcelos A., *The Obama Moment* (EUISS Paris, 2009), s. 248
- Zaborowski M, *Friends Again? EU-US Relations After the Crisis* (EUISS Paris, 2006), s.239

W tym samym temacie, byłem autorem następujących artykułów:

- Zaborowski M., 'How to renew transatlantic relations in the 21st century', *International Spectator*, March 2011;
- Zaborowski M., Jakie stosunki transatlantyckie w XXI wieku, *Sprawy Międzynarodowe*, 4/2010
- Zaborowski M., 'A Potentially Transformational Presidency: Obama's First Year', *Quaderni di Relazioni Internazionali*, n.11- Novembre 2009, pp.44-54;

6. Informacje o osiągnięciach naukowych i dydaktycznych, uczestnictwie w konferencjach i współpracy naukowej w kraju i za granicą, współpracy z instytucjami i organizacjami, a także działaniach mających na celu popularyzację nauki.

Seminaria i konferencje

Wyniki działań badawczych omówionych w poprzednich sekcjach zostały przedstawione na międzynarodowych i krajowych konferencjach podczas trwania projektów i po ich zakończeniu. Miałem wiele okazji, aby zaprezentować swoje wyniki badań i uczestniczyć w projektach badawczych, będąc początkowo na brytyjskich uniwersytetach, a następnie przez 5 lat pracy w EUISS w Paryżu, jak również pracując jako dyrektor PISM. Jako starszy analityk w EUISS w Paryżu, a następnie pracując w Warszawie wielokrotnie miałem okazję organizować lub współorganizować wydarzenia konferencyjne. W szczególności chciałbym podkreślić moją rolę w organizacji następujących wydarzeń:

- Byłem głównym architektem EU Washington Forum, corocznego wydarzenia organizowanego przez EUISS w Waszyngtonie. Konferencja ta odbywa się regularnie od 2007 roku. Byłem głównym organizatorem edycji w latach 2007-2010. W tym czasie prelegentami wydarzeń byli ministrowie spraw zagranicznych państw UE, najwyżsi urzędnicy Departamentu Stanu i przywódcy Kongresu, w tym m.in. senatorowie John McCain i senator Richard Lugar. Załączam link do edycji Forum w 2009 i 2010
<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EU->

Washington_Forum_PROGRAMME.pdf

https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EUWF_programme.pdf

- W latach 2012-2015, będąc dyrektorem PISM byłem współorganizatorem (wspólnie z Atlantic Council i Miastem Wrocław) Wrocław Global Forum. Załączam link do programu forum w 2014 roku http://pism.pl/files/?id_plik=17519 i raport prasowy z otwarcia Forum w 2013 roku <https://manager.money.pl/galerie/wroclaw-global-forum-2013-g557658.html>
 - Od 2011 r. Do chwili obecnej uczestniczę w organizacji największej regionalnej konferencji bezpieczeństwa, Globsec, która odbywa się w Bratysławie. Od 2014 r. zasiadam w radzie doradczej konferencji. Załączam link do jednego z wydarzeń konferencji, w których brałem udział <http://www.pism.pl/wydarzenia/inne/Globsec>
 - W latach 2015-2016 współorganizowałem i przemawiałem na forum CEPA, które jest największym dorocznym wydarzeniem w Waszyngtonie poświęconym relacjom Ameryki z Europą Środkową. Oto linki do programów na lata 2015-2016:
<http://cepa.ecms.pl/2016/Speakers?start=42>
<http://cepa.ecms.pl/2015/Speakers?start=24>
- Odkąd wróciłem do pracy ściśle akademickiej w 2018 r., współorganizowałem seminaria i konferencje związane z konkretnymi projektami badawczymi. Poniżej lista najnowszych wśród tych wydarzeń:
- Seminarium na temat skutków Brexitu z Queens Belfast University i Collegium Civitas, które odbyło się na Uczelni Łazarskiego 26 kwietnia 2019 r. Oto link do programu: <https://www.lazarski.pl/news/news/a-new-footing-pol-and-the-uk-in-a-post-brexit-world/>
 - Seminarium na temat wyborów parlamentarnych w UE, podczas którego przedstawiłem raport, którego jestem współautorem i który jest poświęcony scenariuszom dla Parlamentu Europejskiego po wyborach. Seminarium odbyło się 1 kwietnia 2019 r. Oto link do raportu: <https://visegradinsight.eu/ep2019/>

- Konferencja w ambasadzie norweskiej, podczas której przedstawiłem mój rozdział „Polska: NATO's Front-Line State” oraz książkę pod redakcją Johna Andreasa Olsena, 16 stycznia 2019 r.

- Seminarium na temat polskich i brytyjskich perspektyw bezpieczeństwa z Queens Belfast University i Collegium Civitas, które odbyło się w Uczelni Łazarskiego w dniu 9 listopada 2018 r. <https://www.lazarski.pl/enws/news/miedzynarodowa-konferencja-poland-uk-security-perspectives-na-uczelni-lazarskiego-relacja/>

- Konferencja na temat podejścia Polski do polityki obronnej UE, zorganizowana przez Europejską Radę ds. Stosunków Zagranicznych (ECFR) i Fundację Batorego, która odbyła się 15 marca 2018 r. Na konferencji przedstawiłem następujący artykuł, który opublikowałem w ECFR <https://www.ecfr.eu/publikacje/podsumowanie-poland-and-european-defence-integration>

Współpraca naukowa

W ciągu blisko dwudziestoletniej kariery akademickiej zdobyłem stypendia z wielu różnych źródeł, w tym: British Foreign Office (1995-1996), niemiecki DAAD (1998), Konrad Adenauer Foundation (1998 i 2018), Open Society Foundation (1999), NATO program naukowy (2000), Leverhulme Foundation (2001), Visegrad Fund (2015-2016), Hirsh Foundation (2010), National Endowment for Democracy (2016), Norway Grants (2014-2015). Niedawno zakończyłem projekt z Ambasadą Norwegii i Royal United Institute for Defense and Security Studies (patrz załączony dokument). Obecnie uczestniczę w projekcie badawczym z Queens Belfast University (patrz załączony dokument).

Dydaktyka

W latach 1999-2000 prowadziłem wykłady i zajęcia dotyczące polityki państw Europy Środkowej i Wschodniej na Uniwersytecie w Birmingham. Na Uniwersytecie Aston w latach 2001-2005 prowadziłem wykłady i zajęcia z następujących przedmiotów: Społeczeństwo Obywatelskie, Systemy Polityczne, Stosunki Międzynarodowe i Integracja Europejska. W okresie, w którym pracowałem w

EUISS w Paryżu w latach 2005-2010 prowadziłem okazjonalne zajęcia z tematyki Bezpieczeństwa Europejskiego na Uniwersytecie Science Po.

W okresie w którym prowadziłem PISM w latach 2010-2015, zainicjowałem otworzenie podyplomowych studiów anglojęzycznych *Foreign Policy Studies*, w ramach których prowadziłem okazjonalne zajęcia poświęcone polskiej polityce zagranicznej.

Od września 2018 r., jako pełnoetatowym wykładowcą na Uczelni Łazarskiego, w semestrze zimowym prowadziłem zajęcia z następujących przedmiotów: Wprowadzenie do Filozofii Politycznej, Polska Polityka Zagranicznej i Przywództwo Polityczne. W semestrze wiosenno-letnim prowadzę zajęcia z Przywództwa Politycznego, Gier Strategicznych, Polityki Porównawczej, Mediów i Polityki oraz Terroryzmu i Anty-terroryzmu. Dodatkowo prowadzę zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim z: Polityki i Społeczeństwa Rosji, Polskiej Polityki Zagranicznej oraz Integracji Europejskiej.

